

ТЭМА 3. ЕЎРОПА Ў ПЕРЫЯД АНТЫЧНАСЦІ

1. Этнічная і сацыяльна-эканамічная геаграфія Еўропы ў перыяд антычнасці.

2. Геаграфія Старажытнай Грэцыі.

3. Геаграфія Старажытнага Рыму.

Літаратура

Максаковский, В.П. Историческая география мира/ В.П. Максаковский. - М., 1997.

Народонаселение: прошлое, настоящее, будущее. - М., 1987.

Народы мира. Историко-этнографический справочник. - М., 1988.

Dictionary of Greek and Roman Geography (1854) William Smith -

<http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A1999.04.0064&redirect=true>

1. Сацыяльна-эканамічная геаграфія Еўропы ў перыяд антычнасці.

Этнічная карта Еўропы ў старажытны перыяд неаднаразова мянялася. У 4-3 тыс. да н.э. адбываецца *індаеўрапейскае* засяленне Еўропы. У выніку рассялення на вялізарнай тэрыторыі сувязі паміж асобнымі індаеўрапейскімі плямёнамі губляліся, што ў сукупнасці з асіміляцыйнымі працэсамі прыводзіла да фарміравання асобных індаеўрапейскіх этнасаў. На захадзе Еўропы рассяліліся шматлікія *кельцкія плямёны*, якія апанавалі тэрыторыяй Галіі (*галы*), Брытаніі (*брыты*), Іспаніі (*кельціберы*). Карэнныя народы былі асіміляваны або выцеснены ў менш зручныя для пражывання тэрыторыі (*іберы* ў Іспаніі, магчыма *пикты* ў Брытаніі). Тэрыторыю Апенінскага паўвострава засялілі плямёны *італікаў*, на паўночным захадзе Балканскага паўвострава рассяліліся *ілірыйцы*. У паўднёва-ўсходняй Еўропе і Малой Азіі – *фракійскія* і *грэчаскія* плямёны. У Паўночнай Еўропе сфарміраваліся *германцы*, у Цэнтральнай і Ўсходняй Еўропе – *славяне* і *балты*.

У ходзе пашырэння Рымскай імперыі многія захопленыя рымлянамі народы былі *раманізаваны* (*гала-рымляне*, *ібера-рымляне*, *ілірыйцы*, *фракійцы* (дакі), аднак ва ўсходніх дыяцэзах раманізацыя не дайшла да асіміляцыі, тут працягвалі развівацца такія этнасы як *грэкі*, *копты* (егіпцяне), *габрэі*, *армяне* і г.д.. У першай палове 1 тыс. пачынаецца актыўная міграцыя германцаў на поўдзень і паўднёвы ўсход ад арыяла іх пражывання, дзе сфарміраваліся такія племянныя саюзы як *франкі*, *вестготы*, *остготы*, *вандалы*, *свевы*, *бургунды*, *вандалы*, *лангабарды*. У 4 ст. ва Ўсходнюю Еўропу праніклі пераважна цюркамоўныя плямёны *гунаў*.

Найбольш перадавым эканамічным рэгіёнам антычнай Еўропы з'яўлялася Міжземнамор'е, асабліва ўсходняя яго частка. Тут існавалі спрыяльныя ўмовы для пераходу ад спажывецкай да вытворчай гаспадаркі і, як вынік, да развіцця сельскай гаспадаркі, а затым рамяства і гандлю. На Крыце, а затым на Балканскім паўвостраве з'яўляюцца буйныя палітычныя і эканамічныя цэнтры (Кнос, Мікены). Гандлёвыя кантакты з прэднеазіяцкімі краінамі, грэчаская каланіяльная экспансія, заваяванні Аляксандра Македонскага, а затым уключэнне усяго Міжземнамор'я ў склад Рымскай імперыі спрыяла пэўнай ўніфікацыі грамадска-палітычнага жыцця і садзейнічала фарміраванню адзінай эканамічнай прасторы і адносна хуткай урбанізацыі ў Міжземнамор'і. Найбольшая шчыльнасць насельніцтва характэрна для ўзбярэжжа Міжземнага мора, чым далей ад яго, тым менш шчыльна была заселена Еўропа.

2. Геаграфія Старажытнай Грэцыі. У еўрапейскім рэгіёне першая цывілізацыя ўзнікае на востраве Крыт. Пачынаецца крыта-мікенскі перыяд у гісторыі Старажытнай Грэцыі. Цывілізацыя на Крыце атрымала назву “Мінойская цывілізацыя”. На мяжы 3-2 тыс. да н.э. Мінойская цывілізацыя падвергнулася нашэсцю *грэкаў-ахейцаў*, якія гіпатэтычна з'явіліся з *Ахіявы*. Панаванне ахейцаў прывяло да стварэння новай цывілізацыі, якая атрымала назву Мікенскай. Ахейцы заснавалі гарады *Афіны, Мікены, Тырынф, Пілас*, яны актыўна адкрывалі новыя прасторы ў Міжземнамор'і, удзельнічалі ў Траянскай вайне. У 12 ст. да н.э. ахейцы былі выцеснены на поўнач Пелапанэса (*Ахайя*) плямёнамі *дарыйцаў*, у сваю чаргу мясцовыя плямёны *іанійцаў* вымушаны былі мігрыраваць у Малую Азію і на Крыт.

Напрыканцы перыяда “цёмных стагоддзяў” этнічная карта Старажытнай Грэцыі выглядала наступным чынам: на поўначы жылі *эалійцы*, Сярэдняю Грэцыю і Пелапанэс засялялі *дарыйцы*, у паўднёва-ўсходняй Грэцыі (Атыка) аселі *іанійцы*, паўночны Пелапанэс (Ахайя), быў заселены *ахейцамі*. У Старажытнай Грэцыі сфарміраваліся наступныя вобласці: *Беоція, Аркадыя, Ахайя, Эаліда, Эліда, Лаконіка, Аргаліда, Месенія, Дарыда, Атыка, Эўбея, Халкідыка, Іёнія, Троя*.

У архаічны перыяд адбываецца афармленне поліснай сістэмы (*Афіны, Спарта, Карынф, Фівы, Аргас, Дэльфы, Мегара*). У гэты ж перыяд разгортваецца грэчаская каланізацыя Міжземнамор'я, фарміруюцца грэчаскія калоніі ў Італіі (*Тарэнт, Гіпоній, Неапаль, Мессана, Сіракузы*), заходнім Міжземнамор'і (*Масалія, Ольвія, Нікея, Эмпарыён*), Прычарнамор'і (*Візантый (Стамбул), Ціра (Белгарад-Днястроўскі), Ольвія (каля Мікалаева), Херсанэс (Севастопаль), Феадосія, Панцікапей (Керч), Німфей (каля Керчы), Фасіс (каля Поці), Трапезунд*). Афармляецца грэчаская *гідранімія (Родан*

(Рона), *Истр* (Днестр), *Барысфен* (Дняпро), *Ра* (Волга), *Эўксінскі понт*, *Меаціда*, *Гірканскае возера*).

У класічны перыяд аформіліся *Беатыйскі саюз*, *Дэльская сімахія*, *Пелопанэскі саюз*. Вялікую ролю ў жыцці антычнага свету адыграла ўзвысўшаяся ў 4 ст да н.э. *Македонскае царства*.

3. Геаграфія Старажытнага Рыму. Этнічная карта Італіі на пачатку 1 тысячагоддзя была прадстаўлена шэрагам плямён: *лігуры*, *умбры*, *сабіны*, *лаціны*, *самніты*, *бруціі*, *этрускі*. Апошнія з плямён у перыяд з 8 па 3 ст. да н.э. дасягнулі высокага ўзроўня развіцця і аказалі значны ўплыў на фарміруючуюся Рымскую дзяржаву, якая іх і паглынула.

У 3 ст. да н.э.-2 ст. н.э. праходзіў рост *Рымскай дзяржавы*. Да 74 г да н.э. Рым авалодаў значнай часткай Іспаніі, паўднёвым узбярэжжам Галіі, астравамі Міжземнага мора, Кірэнаікай (Лівія), Балканскім паўвостравам і значнай часткай Малой Азіі. У перыяд з 74 па 30 г. н.э. пад уладаю Рыма апынулася Галія, тэрыторыя сучаснага Туніса, Ілірыя, паўднёвае ўзбярэжжа Чорнага мора, Сірыя і Кілікія. У другой палове 1 – 2 ст. Рымская імперыя захапіла Брытанію, Паўночную Іспанію, Рэцыю, Норык, Панонію, Мэзію, Дакію, амаль увесь Блізкі Ўсход і паўночнае ўзбярэжжа Афрыкі.

Такі значны рост патрабаваў стварэння дакладнага адміністрацыйна-тэрытарыяльнага падзела. У 3-4 ст. у выніку рэформ Дыяклетыяна і Канстанціна Вялікага Рымская імперыя была падзелена на 4 прэфектуры, 12-15 дзяцэзаў, якія, у сваю чаргу, падзяляліся на правінцыі. У *прэфектуру Галія* ўваходзілі дзяцэзы Брытанія, Галія, Іспанія; да *прэфектуры Італія* адносіліся дзяцэзы Італія, Ілірыя, Афрыка; *прэфектура Ілірыя* была самай маленькай, яна ўключала ў сябе дзяцэзы Македонію і Дакію (не супадае геаграфічна з правінцыяй Дакія, якая існавала ў 2-3 ст.); самай вялікай прэфектурай быў *Усход*, які складаўся з дзяцэзаў Фракія, Понт, Азія, Усход, Егіпет.

У 3-4 ст. у Рымскай імперыі пачаўся сур'ёзны крызіс, які прывёў да распаду Рымскай імперыі на *Заходнюю Рымскую імперыю*, якая ў канцы 5 ст. канчаткова знікла пад ударамі варвараў-германцаў, і *Ўсходнюю Рымскую імперыю*, якая ў грэчаскім абліччы працягнула сваё існаванне да сярэдзіны 15 ст. і больш вядомая пад назвай *Візантыя*.